

---

## **Informe al voltant del Turisme Cultural a la Marina Alta (inclou l'addenda a l'Informe, aprovada en el Ple de 27 de maig de 2024)**

Autor: Css. Ciències  
Aprovació: Ple 25 setembre 2023

---

### **- Antecedents**

El Consell Valencià de Cultura, màxim òrgan consultor en matèria de cultura de la Generalitat Valenciana, ha mostrat al llarg de diversos informes el seu interès pel turisme cultural, tema que ha sigut tractat en nombrosos informes de manera transversal a l'hora de posar en valor les tradicions, els elements històrics, culturals i patrimonials del nostre territori. Tanmateix, el 26 d'abril de l'any 2011 fou aprovat pel Ple del Consell Valencià de Cultura, un informe sobre el Turisme Cultural i les seues característiques.

### **- Situació del Turisme i del Turisme Cultural a la Comunitat Valenciana**

L'Acadèmia Valenciana de la Llengua defineix el terme turisme en la seua primera accepció com a fet de viatjar per un país pel sol gust de conèixer-lo, per plaer. Fer turisme. Turisme alternatiu, d'aventura, rural, cultural. En la seua segona accepció defineix el terme com a conjunt d'activitats, de tècniques i de servicis relacionats amb el transport i l'acolliment de les persones que fan estos viatges.

Segons la definició de turisme donada per la UNESCO l'any 1982, la cultura és el conjunt de trets distintius, espirituals, materials, intel·lectuals i afectius que caracteritzen a una societat o grup social. Engloba no sols les arts i les lletres, sinó també les maneres de viure, els drets fonamentals de totes les persones, els sistemes de valors, les tradicions i les creences. D'altra banda, l'Organització Mundial del Turisme considera que aquest es refereix a les activitats que es realitzen en viatges i estades en llocs distints al de l'entorn habitual, per un període consecutiu menor al d'un any, amb finalitat d'oci, per negocis i altres motius no relacionats amb l'exercici d'una activitat remunerada en el lloc visitat. D'una manera més específica, i tenint en compte les definicions donades per la UNESCO i per l'Organització Mundial del Turisme, el turisme cultural és aquell que ressalta els aspectes culturals que ofereix un determinat destí turístic, ja siga un xicotet poble, una ciutat, una regió o un país. Aquest és un turisme que no deixa de banda el sol i la platja, sinó que a més proposa visitar pobles, ciutats i conèixer noves cultures. El turisme cultural, és el que precisa de recursos històric-artístics per al seu desenvolupament com museus i monuments que posen en valor i donen a conèixer el patrimoni material i immaterial de la terra que visitem, ja que també es viatja per a aprendre.

La comarca de la Marina Alta, la qual compren les poblacions de l'Atzúbia, Alcalalí, Beniarbeig, Benigembla, Benidoleig, Benimeli, Benissa, Poble Nou de Benitatxell, Calp, Castell de Castells, Dénia, Gata, Xaló, Xàbia, LLíber, Murla, Ondara, Orba, Parcent, Pedreguer, Pego, El Ràfol d'Almúnia, Sagra, Sanet i els Negrals, Senija, Teulada i Moraira, Tormos, La Vall d'Alcalà, La Vall d'Ebo, Vall de Gallinera, La Vall de Laguar i El Verger, és la comarca més al nord de la província d'Alacant. Limita al nord amb la Safor, al nord i a l'est amb la Mar Mediterrània, al sud amb la Marina Baixa i a l'oest amb el Comtat. Probablement siga una de les comarques que més turisme rep sobretot en temporades d'estiu buscant el sol i la platja en un territori en el qual destaquen els seus penya-segats, coves, platges i cales de gran qualitat junt a accidents geogràfics com el cap de Sant Antoni, el cap de la Nao, el Montgó i el Penyal d'Ifach, els dos últims considerats parcs naturals. D'altra banda la Marina Alta posseeix una gran riquesa paisajística amb muntanyes com la Serra de Bèrnia i el parc natural de la marjal Pego-Oliva, així com els llits de rius com el Girona que travessa el barranc de l'Infern entre la Vall d'Ebo i la Vall de Laguar, i el Gorgos. El turisme natural a la Marina Alta es fusiona amb el cultural, el qual s'endinsa en la història d'aquesta comarca, sobretot a les valls de l'interior com la Vall de Laguar, La Vall de Gallinera o la Vall del Pop on destaquen els camins i els marges de pedra en sec, els quals són vestigis de temps passats catalogats per la UNESCO com a Patrimoni Immaterial de la Humanitat, junt a castells fortificats com el de Forna a l'Atzúbia, construccions que es repeteixen en gran part de la comarca com per exemple a Pedreguer amb el castell de l'Ocaive i a Alcalalí amb la seua torre fortificada del segle XVI, construccions limítrofs amb la mar. D'especial interès són les pintures rupestres macroesquemàtiques del Pla de Petracos situades al terme municipal de Castell de Castells, l'últim poble de la Marina Alta, eix de comunicació amb Alcoi, Dénia i Benidorm, així com els centres històrics de les poblacions com Calp, Xàbia, Dénia, Xaló, Benissa i Teulada, aquest últim declarat Bé d'Interès Cultural amb categoria de conjunt històric, l'únic de la comarca.

Segons l'arquitecte José Seguí Pérez, qui comparegué en aquesta comissió durant el mes de maig del 2023, el turisme de sol i platja ja no és suficient, motiu pel qual considerem que el turisme cultural, el qual done a conèixer la pluralitat de la Marina Alta en quant a patrimoni, cultura, tradicions i gastronomia, pot suposar dur a terme ofertes culturals atractives i innovadores que estiguen arrelades al territori i a les seues persones posant en valor, tal i com en digué la professora María José Vinyals, Catedràtica de la Universitat Politècnica de València, el patrimoni cultural i natural de la Marina Alta d'ús públic. Eixes iniciatives ja s'estan duent a terme a la Marina Alta amb l'Associació ruta dels riuraus<sup>1</sup> qui s'ha encarregat de confeccionar la ruta dels riuraus per tota la comarca amb la finalitat de donar a conèixer i posar en valor l'arquitectura rural vinculada a l'època d'esplendor de la Marina Alta degut a la comercialització de la pansa, l'escaldà de la qual fou declarada Bé d'Interès Cultural Immaterial l'any 2018.

---

<sup>1</sup> Ruta dels Riuraus

[Ruta dels Riuraus, el legado de la pasa – Poblaciones que comparten patrimonio cultural en el mundo de la pasa y su elemento arquitectónico más singular: los riuraus.](#)

22-8-2023

D'altra banda també destaca l'Associació sociocultural mercat del riu-rau de Jesús Pobre<sup>2</sup>, organització sorgida per la necessitat de donar a la comarca de la Marina Alta un impuls econòmic basat en la recuperació de la identitat i l'entorn, impulsant l'economia local, defensant la nostra cultura i cuidant el territori, tradicions i costums, a més de ser agents dinamitzadors en la tasca d'incorporar persones joves a una agricultura que ens aporte aliments de qualitat i una vida saludable. Aquesta associació també és l'encarregada de dur endavant tots els diumenges de l'any el Mercat del Riurau a Jesús Pobre i el projecte Blat de la Marina amb el qual es conreen terres abandonades i s'elabora una farina de qualitat que pretén enllaçar amb la tradició històrica de la Marina com a graner que fou en temps passats, a més de posar en valor els vestigis arquitectònics d'aquella època, encara en peu, com són els Molinets de Jesús Pobre, Gata, Xàbia i Pedreguer.

### - **Massificació del turisme i pressió urbanística a la Marina Alta**

La Llei d'Ordenació del Territori, Urbanisme i Paisatge (LOTUP) estableix en l'article 8 que "amb caràcter general, es preservaran de la urbanització i de l'edificació els elements dominants que constitueixen referències visuals del territori: crestes de muntanyes, cúspides del terreny, vores de penya-segats, zones amb pendents elevats, fites i elevacions topogràfiques", però no sempre ha sigut així. La massificació del turisme a la Marina Alta s'ha considerat durant molts anys inevitable quan no ho és. Les poblacions de la Marina Alta, especialment les més costaneres han vist que la seua vegetació i gran part dels seus bancals, han sigut substituïts per blocs de formigó des dels anys setanta del segle XX fins l'actualitat, tal i com ha ocorregut a Les Marines de Dénia, a Xàbia, a Calp i també a Moraira convertida en un barri de finques modernes i xalets tot urbanitzat de manera vulgar<sup>3</sup>, on, a més, el xicotet port mediterrani de pescadors vora la torre del castell ha estat destruït. Des d'abans de la pandèmia, diverses persones expertes de la comarca ja alertaven de la massificació del turisme a la Marina Alta i com aquesta estava afectant a nombroses zones forestals i al paisatge rural de la comarca<sup>4</sup>, massificació que s'ha vist acrescuda després de l'any 2020, la qual cosa ha comportat nombrosos problemes, com per exemple l'accés col·lapsat a les platges i cales durant els mesos de juliol i agost, regulació que aquest estiu 2023 s'ha realitzat amb el pagament de 12 euros per poder aparcar a la cala del Moraig al Poble Nou de Benitatxell i amb el pagament de 9 euros per poder-ho fer a les cales de la Granadella i del Portitxol a Xàbia<sup>5</sup>. A més, la

---

<sup>2</sup> Associació sociocultural Mercat del Riurau  
[Mercat del Riurau | Associació Sociocultural Mercat del RiuRau](#)  
22-8-2023

<sup>3</sup> Novell, Néstor; Sorribes Joan: "Teulada, cas paradigmàtic", *Nou viatge pel País Valencià*, Universitat de València, Universitat d'Alacant, Institució Alfons el Magnànim, València, 2017, p. 570

<sup>4</sup> "Els experts alerten del creixent impacte de la massificació turística en el paisatge rural de la Marina Alta", *La Marina Plaça*, dijous 16 de febrer de 2017  
[Els experts alerten del creixent impacte de la massificació turística en el paisatge rural de la Marina Alta | Notícies La Marina Plaça \(lamarinaplaza.com\)](#)

24-8-2023

<sup>5</sup> Fernández, Juan: "Pagar por aparcar en calas, medida para contener el boom turístico a la Marina Alta", *Información*, 23 d'abril de 2023

[Pagar por aparcar en calas, medida para contener el boom turístico en la Marina Alta \(informacion.es\)](#)

massificació turística en les platges i cales de la Marina Alta, també per les embarcacions fondejades, ha suposat i suposa la degradació de l'entorn per l'excessiu ús i abús de recursos naturals, motiu pel qual des de l'ajuntament de Xàbia s'ha prohibit l'ús de la megafonia o reproductors de música quan el so invadeix part de l'espai dels camps de les boies perquè produeix molèsties de tot tipus<sup>6</sup>.

Durant la realització d'aquest informe, comptarem amb la presència del professor Jorge Olcina Cantos, Catedràtic d'Anàlisi Regional de la Universitat d'Alacant qui ja apuntà que els Plans Urbanístics de les poblacions de la Marina Alta són d'altres èpoques, concretament realitzats al voltant dels anys vuitanta del segle XX, els quals no estan actualitzats ni es corresponen a la situació actual de la costa. Un exemple d'aquesta situació l'hem trobada durant l'any 2022-2023 amb el projecte urbanístic i constructiu de l'empresa Partmore, la qual havia projectat una macro urbanització de 26.000 m<sup>2</sup> en la cala de la Llobella, en concret al tossal de l'Asprar, una de les poques zones naturals no protegides que encara es preserven en el litoral de Benissa i qualificats els seus terrenys com a urbans. De moment i degut a la pressió popular i a les denúncies d'Ecologistes en Acció, l'ajuntament de Benissa ha suspès les llicències de construcció, almenys, durant un any<sup>7</sup>.

Altres exemples de pressió urbanística en pobles de la Marina Alta que quedaren paralyzats amb la crisi immobiliària dels anys 2009-2010 i que a l'actualitat han sigut represos, són el Pla d'Actuació Integrada Pego Golf amb 1.303 vivendes, El Sector C a El Verger amb la construcció de 800 cases i el PAI (Programa d'Actuació Integrada) Medina Llíber, aprovat l'any 2001, que té previst la construcció de 488 cases a la Muntanya Llarga, prop de la serra de Bèrnia, al terme de la població de Llíber, emmarcada dins de la Vall del Pop, en ple cor de la Marina Alta i que a l'actualitat té 957 habitants. La plataforma ciutadana Salvem la Vall, la qual té per objectiu parar el PAI Medina de Llíber, construcció que conta amb el vist i plau de l'ajuntament de la població, ha enviat un manifest contrari a la seua construcció defensant la sostenibilitat i la preservació del territori denunciant que aquest és un projecte insostenible des del punt de vista social, econòmic i mediambiental, el qual ocasionarà grans perjudicis contra el territori i la societat amb la pèrdua de paisatges naturals front el model turístic i residencial massificat que repercutiran en el canvi climàtic<sup>8</sup>, a més de, tal i com s'ha denunciat des de l'ajuntament de Xaló, podria quedar col·lapsat el sistema hídric de la Vall del Pop<sup>9</sup>. L'11 de setembre del

---

24-8-2023

<sup>6</sup> Padilla, Alfons: "Xàbia quiere poner coto a la música a todo trapo en los yates", *Levante*, 9 de març de 2023  
[Xàbia quiere poner coto a la música a todo trapo en los yates - Levante-EMV](#)

24-8-2023

<sup>7</sup> González, Miquel: "Benissa publica la suspensión de licencias en la zona donde se proyectó el Patmore Resort",  
*Alicante Plaza*, 6 de gener de 2023

[Benissa publica la suspensión de licencias en la zona donde se proyectó el Patmore Resort - Alicanteplaza](#)

26-8-2023

<sup>8</sup> [MANIFIESTO CONTRA EL PAI DE LLÍBER: UN PROYECTO CONTRARIO A LA SOSTENIBILIDAD Y A LA PRESERVACIÓN DEL TERRITORIO - Peticion.es](#)

23-8-2023

<sup>9</sup> Andreu, Teresa: "Xaló denuncia que el PAI de Llíber dejará sin agua a todo el Valle del Pop", *Levante*, 19 de juliol de 2023

2023 el jutjat del Contenciós Administratiu número 4 d'Alacant ha paralytitzat les obres<sup>10</sup>. A més, el problema de la qualitat de l'aigua cada estiu es fa present en gran part de la Marina Alta degut a l'augment de la demanda i la baixada de reserves en els mesos d'estiu. La mala qualitat de l'aigua de Teulada i Moraira és notòria a l'estiu mentre que recentment hem sabut que s'ha tornar a assecar per segon any consecutiu l'Ullal de les Aigües del parc natural de la Marjal Pego Oliva, assumpte que es pot agreujar amb les noves macro urbanitzacions projectades.<sup>11</sup>

D'altra banda les construccions d'apartaments a la platja de les Deveses de Dénia continuen, la qual cosa està comportant la destrucció de les dunes al mateix temps que la regeneració de la platja i la restauració dunar per part del Ministeri de Transició Ecològica, s'està executant des d'inicis de l'any 2023 amb la finalitat de recuperar 4,5 kilòmetres de costa afectada per les conseqüències de les darreres DANES, entre elles també la destrucció de xalets a primera línia de mar. Segons l'Observatori de Sostenibilitat, la nova climatologia derivada del canvi climàtic ha fet incrementar el risc per inundacions sobre l'ocupació del sòl en la franja dels primers deu kilòmetres de costa. La Comunitat Valenciana, i en concret la zona de la Marina Alta és una de les que presenta més risc de tot l'estat<sup>12</sup>.

#### - **Conseqüències de la massificació del turisme a la Marina Alta**

Les conseqüències de la massificació del turisme han comportat l'aparició de "dues comarques de la Marina Alta" dins de la mateixa Marina Alta, amb situacions i necessitats diferents:

- A l'interior ens trobem una Marina Alta amb problemes per mantindre el sector primari el qual pràcticament ha passat a ser una distracció, com és el cas de l'agricultura, junt amb situacions problemàtiques vinculades al despoblament i a l'abandonament de les terres. Per exemple degut a la Xylella fastidiosa són molts els arbres d'ametllers que han sigut tallats o abandonats com ha acorregut a Xaló, Alcalalí, Parcent i a Castells de Castells<sup>13</sup>. D'altra banda la situació de la producció de cireres de la muntanya d'Alacant està siguent molt complicada perquè per cinquè any consecutiu la campanya de la cirera de la Vall de

---

[Xaló denuncia que el PAI de Llíber deixarà sin agua a todo el Valle del Pop - Levante-EMV](#)

26-8-2023

<sup>10</sup> "El jutjat torna a paralytizar les obres de la macroubanització de 500 habitatges a Llíber", *La Marina Plaça*, 11 de setembre del 2023

[El jutjat torna a paralytizar les obres de la macroubanització de 500 habitatges a Llíber | Notícies La Marina Plaça \(lamarinaplaza.com\)](#)

25-9-2023

<sup>11</sup> "Un desastre ecològic: el gran brollador de la Marjal de Pego s'asseca per segon any consecutiu", *Marina Plaça*, 4 de setembre de 2023

[Un desastre ecològic: el gran brollador de la Marjal de Pego s'asseca per segon any consecutiu | Notícies La Marina Plaça \(lamarinaplaza.com\)](#)

4-9-2023

<sup>12</sup> [Población en riesgo de Inundación en España en la franja de los primeros 10 Kilómetros de costa - Observatorio de Sostenibilidad \(observatoriosostenibilidad.com\)](#)

<sup>13</sup> El Ple del Consell Valencià de Cultura aprovà en la sessió de juny de l'any 2020 el Memoràndum sobre la incidència de la Xylella fastidiosa a la Comunitat Valenciana

[661-3.pdf \(gva.es\)](#)

Gallinera i de gran part de la indicació geogràfica protegida de la Muntanya d'Alacant, creada l'any 1991 a Alpatró, ha sigut molt dolenta, principalment per l'aparició de la plaga *Drosophila suzukii* i per la inadaptació de les varietats actuals, així com pel canvi d'estacionalitat lligat al canvi climàtic. A més, no podem oblidar l'incendi que es dugué a terme l'estiu de l'any 2022 a la Vall d'Ebo el qual calcinà 12.150 hectàrees arrasant amb el seu entorn paisajístic.

- A la costa de la Marina Alta ens trobem amb poblacions que tenen un turisme residencial vinculat a l'increment de l'ocupació del sòl, el qual comporta unes particularitats, ja que la majoria de residents estrangers viuen en urbanitzacions tancades donant l'esquena a la població autòctona i d'acollida, i a la cultura que l'envolta, a més de poder gaudir d'un cert poder adquisitiu perquè són persones jubilades. La costa de la Marina Alta rep un turisme residencial de diferents nacionalitats nord europees, principalment alemanys, belgues, holandesos, francesos, britànics i russos que res tenen a veure amb la població migrant d'Europa de l'Est, d'Àfrica i d'Amèrica Llatina, que venen a treballar amb condicions laborals de vegades molt complicades i que majoritàriament sí que fan esforços per a integrar-se... Per exemple destaca el cas de LLíber, a la Vall del Pop, on quasi el 70% de les persones censades procedeixen d'Anglaterra, Bèlgica o França, seguit de Teulada i Moraira, i del Poble Nou de Benitatxell, el poble preferit pels estrangers per a viure segons el portal immobiliari Idealista<sup>14</sup>. Este perfil d'habitants, augmenta el nivell de població però amb diferents conseqüències ja que declaren la seua renda en el seu país d'origen mentre que al tractar-se de persones jubilades incrementen el procés d'envelliment de la comarca i les necessitats que se'n deriven d'aquest fet.
- La població vinculada al turisme residencial no és població oficial o real perquè moltes d'aquestes persones no estan empadronades. No obstant, si són propietaris d'una vivenda sí que han de pagar l'impost IBI al municipi. Però encara que l'estat obliga als residents estrangers que confirmen la seua residència en la població on viuen, molts no ho fan i açò té unes conseqüències, ja que a l'hora de ser repartits els diners públics entre les poblacions, el turisme residencial no computa com a població real. Aleshores moltes són les poblacions de la Marina Alta que reben menys diners destinats a finançar serveis del que els correspondrien, com per exemple els ocorre a les poblacions de Calp, Xàbia o Dénia.
- D'altra banda i a pesar de ser la comarca de la Marina Alta un territori vinculat a un turisme de qualitat amb vivendes a la zona costanera de preus desorbitats que principalment poden ser comprades i llogades per persones d'altres països que decideixen fer de la Marina Alta el seu lloc de segona residència i no per la població autòctona, la comarca lidera tots els índexs negatius publicats per l'Institut Valencià d'Estadística durant l'any 2018 i l'any 2021

---

<sup>14</sup> El poble preferit pels estrangers per viure a Espanya està a la Marina Alta, *Marina Plaça*, 8 d'agost del 2023  
[El poble preferit pels estrangers per viure a Espanya està a la Marina Alta | La Marina Plaza. Noticias. Diario de la Marina Alta.](#)



al ser considerada la comarca, i segons la taxa AROPE<sup>15</sup>, amb menys renda mitjana de tota la Comunitat Valenciana<sup>16</sup>. L'any 2021 un 40,4 % de la població de la Marina Alta estava en risc de pobresa sols superada per la Marina Baixa amb 40,6 %<sup>17</sup> i amb un context pràcticament idèntic al descrit anteriorment. El mateix any 2021, les llars amb carència material les observàvem a les comarques com el Baix Segura amb un 21,9% de la població i a la Marina Alta junt amb l'Alacantí amb un 21,5%<sup>18</sup>, mentre que el percentatge de persones residents en llars amb carència material i social severa, el percentatge a la Marina Alta era del 10,4 %, seguit del Baix Segura amb un 10,3%<sup>19</sup>. Este tipus de renda es calcula per a observar les ganàncies d'estalvi associades a la convivència per l'ús compartit dels béns i dels equipaments de la llar i s'obté de dividir els ingressos totals de la llar entre el nombre d'habitants de consum. D'altra banda la renda mitjana per unitat de consum a la Marina Alta és de 12.060 euros, la més baixa de tota la província d'Alacant<sup>20</sup>. De fet, les poblacions del nord de la Marina Alta tenen una renda superior a les del sud, segons l'Observatori de la Marina Alta<sup>21</sup>. Aquestes dades preocupants s'expliquen tenint en compte els factors econòmics en els quals la Marina Alta viu inserida, lligada al sector serveis, principalment al turisme, a la construcció i també a l'agricultura, tres branques precàries i temporals. De fet s'ha considerat que el turisme, des dels anys setanta del segle XX és el motor econòmic de la Marina Alta però l'evidència estadística ens parla de precarització i de desculturització. D'altra banda molta gent de la comarca de la Marina Alta treballa en el sector serveis i poques persones ho fan en la indústria ja que aquesta escasseja, excepcionalment menys en l'àrea de Pedreguer i Gata de Gorgos amb empreses com Rolser, Más y Más, Asevi i Ale-Hop. A més, són moltes les dones que treballen en el sector de la neteja, principalment en cases de segones residències cobrant uns sous precaris i moltes d'elles sense estar donades d'alta a la Seguretat Social, motiu pel qual acreix la feminització

---

<sup>15</sup> La Unió Europea proposà l'indicador AROPE (At risk of poverty and/or exclusion) per a avaluar el grau de compliment dels objectius d'inclusió social proposats en l'Estratègia EU 2020 i que fa referència al percentatge de població que es troba en risc de pobresa i/o exclusió social.

<sup>16</sup> Indicadors de pobresa i condicions de vida a nivell subregional. Notes metodològiques.

[Notas Metodológicas \(gva.es\)](https://www.gva.es/Notas-Metodologicas)

23-8-2023

<sup>17</sup> Tabla d'indicadors per comarca i per províncies l'any 2021

[https://pegv.gva.es/auto/produccion/web/IPCNS/UC\\_IPCVNS\\_2021/ultimascifras\\_ipcvns\\_2021.htm](https://pegv.gva.es/auto/produccion/web/IPCNS/UC_IPCVNS_2021/ultimascifras_ipcvns_2021.htm)

23-8-2023

<sup>18</sup> Indicadors de pobresa i condicions de vida a nivell subregional 2021

[Indicadores de pobresa i condicions de vida a nivell subregional. 2021 - Portal Estadístico de la Generalitat Valenciana - Generalitat Valenciana \(gva.es\)](https://www.gva.es/Indicadores-de-pobresa-i-condiciones-de-vida-a-nivell-subregional-2021)

23-8-2023

<sup>19</sup> Indicadors de pobresa i condicions de vida a nivell subregional 2021

[Indicadores de pobresa i condicions de vida a nivell subregional. 2021 - Portal Estadístico de la Generalitat Valenciana - Generalitat Valenciana \(gva.es\)](https://www.gva.es/Indicadores-de-pobresa-i-condiciones-de-vida-a-nivell-subregional-2021)

23-8-2023

<sup>20</sup> Indicadors de pobresa i condicions de vida a nivell subregional 2021

[Indicadores de pobresa i condicions de vida a nivell subregional. 2021 - Portal Estadístico de la Generalitat Valenciana - Generalitat Valenciana \(gva.es\)](https://www.gva.es/Indicadores-de-pobresa-i-condiciones-de-vida-a-nivell-subregional-2021)

23-8-2023

<sup>21</sup> La Marinaalta.com, 23 d'octubre de 2022

[La Marina Alta, la comarca més pobre de la Comunitat Valenciana: situación pueblo a pueblo](https://www.marinaalta.com)

23-8-2023

de la pobresa, vulneració que ha estat visibilitzada i denunciada pel col·lectiu Las Kellys de Benidorm a la Marina Baixa. Durant la fi del mes d'agost i el mes de setembre, les dones de les poblacions, principalment de Benissa i Teulada estisoren el raïm de moscatell. Fins fa pocs anys ho han fet sense estar donades d'alta en la Seguretat Social cobrant sous precaris que encara es mantenen.

- Per últim un altre dels factors contemplats és el de les infraestructures que cohesionen la comarca i que la connecten tant amb Dénia, la capital de la Marina Alta, com amb València i Alacant. El transport públic a la Marina Alta és quasi inexistent, mentre que la gran infraestructura demandada des de fa més de quatre dècades, el tren Dénia-Gandia el qual connectaria la comarca amb la Safor i amb València, encara està pendent. El Tram que comunica les poblacions costaneres i que també ho fa amb Alacant, no ofereix la qualitat demanada ja que el trajecte des de Dénia fins a Alacant és de més de tres hores quan la distància és de tan sols 100 kilòmetres. Sense transport públic de qualitat, la Marina Alta continua patint un mal endèmic que l'allunya de l'accés a l'educació i de la sanitat<sup>22</sup>, una barrera que minva els drets bàsics de les persones que ací viuen i que fa que una de les conseqüències siga que la Marina Alta sempre estiga en els trams més baixos de població qualificada. La Marina Alta és una comarca no industrialitzada i la conseqüència ha sigut una hiperespecialització en turisme<sup>23</sup>.

### Recomanacions:

- Apostem per la recomanació de nous models turístics a la Marina Alta basats en la desestacionalització, la sostenibilitat i en la responsabilitat, respectant la terra i el paisatge vinculat a una economia de proximitat i arrelada, a la protecció dels recursos hídrics i a les tradicions culturals i gastronòmiques vinculades amb el nostre patrimoni cultural, històric, arquitectònic i natural.
- Recomanem un urbanisme restringit i sostenible, que atenga les necessitats reals i no especulatives, junt a la màxima protecció de la costa, amb la finalitat de conciliar el desenvolupament econòmic amb la conservació del patrimoni natural i cultural de la Marina Alta. L'oci, el gaudiment, l'urbanisme i les construccions no han d'entrar en contradicció ni amb el territori ni amb la seua gent. Per això sembla adient revisar els plans generals expansionistes dels anys 80 i 90 que no troben encaix en el context d'emergència climàtica en el qual vivim, motiu pel qual aconsellem que siguen revisats ja que superen els vint anys segons recomana l'article 22 de la Llei d'Ordenació del Territori, Urbanisme i Paisatge (LOTUP).

---

<sup>22</sup> *La Marinaalta.com*, 23 d'octubre de 2022

[La Marina Alta, la comarca más pobre de la Comunitat Valenciana: situación pueblo a pueblo](#)  
23-8-2023

<sup>23</sup> Farinós Dasi, Joaquín (coord.): *Informe sobre la evolución y situación territorial de la Comunitat Valenciana*, Universitat de València, València, 2019, p. 427-461



- Recolzar el turisme mediambiental que aposte per la recuperació del nostre paisatge rural impulsat per empreses locals i amb major sintonia amb els agents del territori, les quals oferisquen llocs de treball dignes i de qualitat.
- Preocupant també és la transició energètica que s'està duent a terme a la Marina Alta, territori que ha d'apostar per les energies netes i de menys impacte ambiental les quals no empitjoren la situació de canvi climàtic que estem vivint i patint amb nits amb una sensació tèrmica de més de quaranta graus degut al calentament de la mar<sup>24</sup>. Els pobles necessiten més arbres i una regulació que potencie que tant la instal·lació d'enllumenat públic com de plaques solars d'autoconsum es fomenti i mostre més respecte al seu patrimoni natural i cultural.
- Enfortir la Mancomunitat Cultural, de Serveis i d'Aigua creant xarxes vives de cultura, comarca i territori que promocionen, difonguen i aprofiten el poder estratègic i unificador dels recursos mancomunats i que efortisquen la comarca.
- Recolzament per al sector primari: ramaderia, agricultura i pesca, ja que l'impacte del turisme ha causat un desequilibri que amenaça les activitats tradicionals, el paisatge rural i la memòria col·lectiva de les persones que habiten la comarca, motiu pel qual considerem que l'equilibri entre el turisme i la conservació del paisatge i del seu patrimoni natural ha de ser una prioritat.
- La Marina Alta és una comarca molt dinàmica a nivell gastronòmic ja que la ciutat de Dénia ha sigut anomenada ciutat creativa de la gastronomia per la UNESCO, motiu pel qual considerem que s'han d'incentivar i potenciar els cultius i la comercialització dels productes de proximitat de la comarca, a més de recuperar els cultius tradicionals com la taronja, el raïm, les olives i l'ametlla, entre altres, la qual cosa redunda en el manteniment, continuïtat i millora del paisatge productiu.
- Dotar el territori d'infraestructures de transport públic i de qualitat perquè es puga comunicar l'interior i la costa de la Marina Alta. La comarca també necessita la connexió amb tren a València motiu pel qual considerem necessària la construcció de la xarxa ferroviària que comuniqui Dénia amb Gandia.

---

<sup>24</sup> Entrevista a Jorge Olcina. Catedràtic d'Anàlisi Regional de la Universitat d'Alacant, *La Marina Plaça*, 22 de juliol de 2023

[“Nits amb una sensació tèrmica de 40° a la Marina Alta es repetiran cada vegada més i cal preparar els nostres pobles” | Notícies La Marina Plaça \(lamarinaplaza.com\)](#)

23-8-2023

### **Conclusió:**

El Consell Valencià de Cultura aposta clarament per un model de turisme sostenible que no sols contemple el turisme de sol i platja sinó que tinga en compte i valore el turisme cultural i natural amb el qual es busque cohesionar el territori a través d'elements econòmics, culturals, patrimonials i ambientals, d'acord amb la seua capacitat d'acollida i vocació, generant sinèrgies i equilibris a escala local, comarcal i també valenciana.

Aquest informe serà enviat, seguint el protocol habitual, a les persones especialistes en el tema que han comparegut, als ajuntaments de les poblacions de la Marina Alta, a la Conselleria d'Educació, Cultura i Esport i a la Conselleria de Medi Ambient, Aigua, Infraestructures i Territori la qual està tramitant el Pla d'Acció Territorial de les Comarques Centrals.

---

**Addenda a l'Informe al voltant del Turisme Cultural a la Marina Alta  
realitzat per la Comissió de Ciències i aprovat per unanimitat en el Ple  
del 25 de setembre de 2023**

Autor: Ccs. Ciències  
Aprovació: Ple, 27 maig 2024

---

El passat 5 de març fou decretada per la Confederació Hidrogràfica del Xúquer l'alerta per situació d'emergència degut al dèficit hídric per sequera que arrossega la comarca de la Marina Alta, incloguent tots els seus municipis, junt al sistema Palància-Les Valls i Sènia-Maestrat. Un mes després fou decretada la mateixa situació d'emergència en la comarca veïna de la Marina Baixa.

La Marina Alta és una comarca que no té embassaments i la capacitat dels seus acuífers, única font d'abastiment d'aigua en el territori, es troben en baix nivell d'emmagatzematge degut a la manca de precipitacions.

La situació climàtica per la qual s'està travessant és molt preocupant a la Marina Alta. Les altes temperatures durant tot l'any i la mancança de precipitacions, junt amb la construcció que no cesa en esta comarca, paradoxalment considerada entre les més pobres i desiguals de tota la Comunitat Valenciana, reforcen la idea de que la qüestió de la defensa del territori és important i necessària, motiu pel qual s'han dut a terme nombroses manifestacions contra la construcció del PAI de Llíber, amb les quals s'ha mostrat la seua preocupació per l'ús de l'aigua.

Una de les recomanacions de l'informe al voltant del Turisme Cultural a la Marina Alta feia especial menció a la importància de fer un ús de l'urbanisme restringit i sostenible que atenguera a les necessitats reals i no especulatives, indicant especialment que les construccions no havien d'entrar en contradicció ni amb el territori ni amb la seua gent. En temps de sequera i d'execució de grans complexos residencials, no sols a Llíber, sino també a Moraira, Xàbia, Pego i Dénia, la població de la Marina Alta mira amb perill el proper estiu si no plou, degut a la massificació turística en les ciutats costaneres a la qual està sotmesa, conseqüència del model turístic i residencial de la comarca compost de xalets i apartaments.

El Consell Valencià de Cultura ja assenyalà en el seu moment la importància d'apostar per la recomanació de nous models turístics en la Marina Alta que es basaren en la protecció dels seus recursos hídrics, en perill en diverses ocasions, i més després d'haver sigut decretada la situació d'emergència per dèficit hídric. Per aquest motiu, el Consell Valencià de Cultura, vol

tornar a posar especial èmfasi, i més de cara a l'estiu, en què és de vital importància la conservació del paisatge i dels seus recursos hídrics, cada vegada més escassos, els quals han de ser utilitzats en responsabilitat per atendre les necessitats reals de la població que resideix de forma permanent i no les especulatives.

En conseqüència el Consell Valencià de Cultura vol deixar constància de la seua preocupació davant de la situació de sequera per la qual està passant la Comunitat Valenciana, especialment les comarques de la Marina Alta i Baixa, motiu pel qual, insta a l'administració i a la ciutadania a fer una gestió i consum raonables i justos dels recursos hídrics, així com garantir el cosum humà.